

Будинок над озером

Наталя Околітенко

Востаннє Максим одвідував ще старе приміщення Інституту соціальної амурології та науково обґрунтованих шлюбів, а тому здивувався, наскільки нове просторіше й пишніше: установа, з усього видно, процвітала. Глянувши на запрошення (фірмовий бланк прикрашали традиційні троянди), прочитав: другий поверх, ліве крило, 39-й кабінет.

Він піднімався туди блакитними східцями, вкритими бежевими килимами, повз пальми, акваріуми з рибками й репродукції картин, які зображували любовні сцени: розкішні, виповнені життєвої снаги тіла, покірливість і ніжність на жіночих обличчях, лагідна стишеність на обличчях чоловіків, — торжество миті, що, пролинувши, полишає тугу по чомусь такому ж яскравому, але тривкішому, по миті, яка тривала б ціле життя. Чи ж може таке бути? Щодо цього Максим мав тверді переконання, вони були його особистим ділом, і втручатися в нього він нікому не збирався дозволяти.

Інакше думали ті, хто його сюди викликав: двоє непевного віку чоловіків з бездоганними стрижками і в бірюзово-золотавому одязі, що мав репрезентувати їх як жерців щастя.

— Вам тридцять три роки. Чому ви не одружуєтесь? — не відриваючи рожевого олівця від паперу, де малював троянди, спитав один з них.

"Не лізьте, куди вас не просять", — крутилося в Максима на язиці, але так він відповів минулого разу, й це скінчилося штрафом за порушення громадської етики. Зараз був не при грошах, а тому вирішив поощадити на : гонорі; ледь усміхаючись, Максим мовчки чекав, що далі буде. Мовчали й ті двоє, витримуючи належну паузу. Врешті другий лагідно мовив:

— Коли б ви народилися слабачком чи з неповноцінними генами, хіба ж ми мали б до вас якісь претензії? Навпаки! Не одружуєтесь, то й не треба: принаймні не і передасте свої вади нащадкам. Але ж за всіма показниками ви чудовий представник людського роду, суспільство тримає таких на особливому контролі. Ви не маєте права систематично відкидати наші рекомендації! Сама природа вам цього не дозволяє. Погляньте на себе в дзеркало! Та ви ж Прекрасний Принц із казки...

— Я не зустрів Попелюшки, — буркнув Максим.

— Знову своєї! — розвів руками перший чоловік. — Таж вам скільки пояснювали, що ви її не зустрінете, не можете зустріти, бо ваші біологічні поля гостроіндивідуальні.

— Поля всіх людей загострено індивідуальні, — вкрадливо підхопив розмову другий. — Серед них просто не може трапитись двох ідентичних, як не зустрічаються два однакових відбитки пальців.

— Не варто вдаватися в теорію, — урвав його перший, чоловік. — Не забуваймо, що за показниками комп'ютерного екзаменатора коефіцієнт розумового потенціалу нашого гостя набагато вищий від норми, хоча з огляду на його поведінку з цим

погодитись важко.

— Не ображайтесь на нас, — попросив другий. — Ми; вам бажаємо добра.

Максим потягнувся до олівця, що лежав на столі. Йому й самому захотілося щось намалювати: наприклад, чортика, котрий показує довгий ніс... Вгадавши його бажання, перший чоловік заховав стос паперу в шухляду столу, а другий люб'язно простягнув один аркушик.

Гра почалася. Стара, як світ, гра, де двоє перепасовують один одному третього, мов м'ячик; один з них Добрий, а другий — Розсерджений.

Розсерджений сказав:

— Егоїсти! Вони, бач, прагнуть високої любові, й не хочуть розуміти, що найпрекрасніше в колективному людському досвіді — обов'язок. Обов'язок у належному віці створити сім'ю, народити дітей, щоб потім мати приємність клопотатися біля них, ставити їх на ноги, виводити в люди... Хто ти без цього? Пустоцвіт! Не тільки штрафувати — в тюрму таких саджати треба!

— Та навіщо? — всміхнувся Добрий. — Адже й бев примусових санкцій усе складається чудово. Ти вибираєш гарну дівчину із оптимальним для подружнього життя підсумковим біологічним полем, з корисним для твого здоров'я тепловим та акустичним випромінюванням. На те ми тут і сидимо, щоб полегшити людям таке відповідальне завдання... Ти офіційно оголошуєш її своєю нареченою, ви скільки завгодно слухаєте солов'їв, зітхаєте при місяці й цілуєтесь під кущами жимолості й бузку. Романтика! Вічна романтика. Хто проти неї? А потім, логічно, святкуєте весілля. І... заживаєте щастя!

— А коли не заживаємо? А коли життя перетворюється на пекло, як у мого друга, котрий взяв шлюб за вашими рекомендаціями? Дружина гризе його день у день, бо розчарована, бо їй пообіцяли цілковите благоденство з чоловіком, в якого біологічне поле пульсує на максимально можливій межі енергетичної наснаги, а тому він здатен забезпечити всі блага, про які тільки може мріяти жінка. А мій приятель...

— Ваш приятель — мерзенний себелюб! — вніс ясність Розсерджений. — У нього й справді щастя по вінця, та він надто невдячний, щоб оцінити його. А от хай стане на іншу точку зору...

— Уже ставав. З усіх боків оцінював своє щастя. Тільки дружина теж стоїть на своєму: забезпеч їй до дня народження манто із чорнобурок і старовинну камею...

— А вдовольнити бажання коханої, хіба ж' не щастя? — звів брови Добрий.

— Яка там до біса вона кохана! У мого приятеля від її акустичних полів хронічний спазм у п'ятах.

— Штраф! — сказав Розсерджений, а Добрий тактовно відвернувся.

Якийсь час усі мовчали, й Максим устиг вигнути чортикові стан, повернувши його тим місцем, яке прийнято цнотливо прикривати хвостом. Він би охоче пішов з цієї сповненої магнолієвих пахощів кімнати, коли б не знав, що ажурна шторка над дверима може впасти й перетворитись на непереборну перешкоду, та й взагалі в цій елегантній установі трапляються всілякі несподіванки для тих, хто має зухвалість уперто

додержуватись хибної думки про те, що він не створений для сімейного блаженства. Йшлося ж бо про поганий приклад для молодших, а такий гріх нікому не прощається.

Отож Максим забезпечував чортика казаном із грішниками, терпляче дочекуючись продовження розмови. Цього разу ініціативу виявив Добрий:

— О, я розумію: всіх нас чарує міф про андрогінів — мрія знайти людину, чие біологічне поле повторило б твоє власне, як права рукавичка ліву. Знайти дзеркального двійника твого власного "я". Ну так, тоді взаємодія злитих воедино ідентичних за своєю суттю полів стає джерелом потужної енергії — вік подружжя незмірно подовжується, можливі й інші суперефекти, поки що не вивчені. Моя дисертація...

— Облиш нарешті свою дисертацію — сказав Розсерджений. — Вона в тебе висмоктана з пальця. Ти маєш бодай один випадок отих самих "зведених до пари рукавичок"? Ні! Для цього як мінімум треба вивчити поля у половини жителів земної кулі, а ми поки що таких можливостей не маємо. Та й навіщо це? Велика втіха дізнатися, що твій дзеркальний двійник живе в Африці, в якому-небудь племені тумба-юмба, бігає в спідничці з пальмового луб'я і встромляє в ніс ручку від порцелянової чашки! Спасибі за таку знахідку! Нормальному чоловікові потрібна освічена дівчина з порядної сім'ї, без ексцентричних витівок і всіляких там претензій. Суспільство теж зацікавлене, щоб одружувались з такими. А тому з науковою амурологією рахуються. На основі наших рекомендацій уже розроблено інструкції щодо впорядкування шлюбних контактів та особистого життя кожного громадянина, і — будьте певні! — скоро вони набудуть чинності закону. Тоді ми знайдемо управу на всіх упертюхів.

— Та навіщо? — всміхався Добрий. — Ніколи нічого не треба перебільшувать. Адже все просто! У наших списках — добірні наречені з найоптимальнішими для подружнього життя полями. Ті, які залишаються поза списками й не можуть представити виданої нашим Інститутом індивідуальної карти, бажано з блакитним грифом, шансів вийти заміж практично не мають, і ніяке кохання їм не допоможе. Та й який нормальний чоловік закохається в дівчину без карти? Нонсенс! Отак вершиться природний... хотів сказати суспільний добір у вигідному для людства напрямку. Ми визначили оптимальні передумови створення сім'ї, ми звільнили людство від трагедії нещасливого кохання, фатальної помилки, і коли щось виходить негаразд, як у вашого друга, то причину треба шукати справді у гіпертрофованому відчутті власного "я". Порядній людині належить з ним боротися! А наші комп'ютери помилитися не можуть...

— Скільки? — спитав Максим.

— Що — скільки?

— Скільки мені належить заплатити штрафу, бо я нізащо не одружуся з вашою привабливою шатенкою з гарними ногами і звичкою милуватися загравою.

— Ще вона любить кататися на весельному човні, як ви, підгодовувати взимку птахів і гуляти лісом...

— Авжеж. Вона приїхала в той ліс у капелюсі з такими крисами, що поздирала глицію з молодих ялиць, а в найкритичніший, на її думку, момент, з'явилася з-за

барбарисових кущів у прозорому пеньюарі... Хай їй" біс!

— Слухай, упертюху, — за правом давнього знайомства перейшов на фамільярний тон Розсерджений. — За привабливу шатенку ти залишиш у нас свою зарплату — це для початку. А потім...

Шторка дамокловим мечем зависла над головою, коли Максим переступив устелений бірюзовим килимом поріг, але не ворухнулася.

— Зачекайте! — гукнув услід Добрий. — І гарненько подумайте над перспективою. Ваше дзеркальне "я" — Марія Онка, вона живе за триста десять кілометрів, у лісовому квадраті М-713, в будиночку над озером. Вона ніколи не була одруженою і залишилася в трагічній самотині, бо також когось чекала і не схотіла слухати порад наших попередників. Тепер їй вісімдесят п'ять років, я її не бачив, але здогадуюсь, що краще на неї не дивитись. Іншого варіанта в нас немає. Інший варіант, можливо, колись і з'явиться, але тоді вже вісімдесят п'ять років буде вам. Я довго займався вашими біологічними полями, бо вони дуже цікаві з погляду теми моєї дисертації...

— Не мороч людям голову своєю дисертацією! — гаркнув Розсерджений. — Пора писати доповідну начальству...

Обернувшись, Максим сказав:

— Я одружусь з тією Онкою. Я одружусь з нею для того, щоб ви від мене відчепилися.

І, спіймавши руками пластикову шторку, яка ось-ось мала опуститися перед ним, тримав її, аж поки в механізмі, замаскованому під вигадливими візерунками, щось хрупнуло.

Максим піднявся в горішню кімнату свого дерев'яного, успадкованого разом з професією від батька-лісника будиночка і, роззувшись, вклався відпочити.

Його улюблена пора дня... В меду призахідного сонця зберігається нетлінною мить, коли здається, ніби те, що є, уже було і буде ще не раз, й від того його проймає щасливий спокій, і він мов збоку бачить себе — великий дужий чоловік простягся, закинувши руки за голову, на ліжку, де колись народився і де колись помре, але його те зовсім не хвилює, бо відчувається вічним на цій землі. Вічним і вільним від метушні в погоні за земними радощами й від страху помилок, які мордують інших. Хіба ж він не обранець долі?

Максим вище підбив подушку, щоб глибше поринути в медове сяєво, й чиїсь примружені очі допитливо на нього глянули... Очі Марії Онки? Тієї самої Марії Онки, що, як і він, вік прожила в лісі й не зголосилася на шлюб з блондином чи брюнетом якоїсь там вагової категорії та групи зросту, що їй пропонував "амурний інститут"; вона чекала справжнього кохання. Кохання, якому стільки століть молилося людство, аби нарешті винести йому присуд вустами Розсердженого: ніякого кохання в реальному житті не існує й існувати не може, бо збіг двох ідентичних психік, двох дзеркально повторених особистостей — випадок надто неймовірний для короткого часового відтинку, яким є людське життя. Ти прагнеш бачити в іншій людині власне "я", й ти його справді любиш як самого себе... Що ж, це прекрасно, але такого не буває, не може

бути, а тому шлях до щастя — у цілковитому самозреченні, в зневазі до власної особистості, бо це ж її чуття руйнує сім'ї. Ніяких "я"; копання в собі самому — егоїстичне й аморальне. Такий-то зріст повинен мати чоловік, такий-то жінка, щоб скласти подружню пару, така-то має бути поміж ними вікова різниця, з огляду на потужність біологічного потенціалу на користь жінки чи чоловіка, але — не більше ніж чотири роки! А головне, сумарне біологічне поле: альфа-зубець пошлюблених, накладаючись на бета-зубець, має давати ось таку, а не іншу конфігурацію, а пологий графік зведених акустичних випромінювань оптимальніший для спільного життя, аніж кутастий. Скільки нюансів, скільки тонкощів!

Може, це й науково. Та все одно по суті своїй таке ж абсурдне, як і старовинні гороскопи: народженій у сузір'я Діви належить вийти заміж за Стрільця чи Козерога і ні в якому разі не за Лева чи Овна. Усе так просто! Сузір'я, наприклад, Козерога водночас опікується мільйонами людей, тож інститут дасть вам на вибір принаймні трьох. Нікого з них не вподобаєте? Ну що ж, сеанс можна й повторити — тепер вам запропонують трьох Стрільців, але вже час згадати і про скромність, бо в надмір перебірливих біологічне поле псується катастрофічно: замінять в індивідуальній карті блакитний гриф на синій чи ліловий, і тоді як перспективна наречена ви можете багато втратити... А як чоловіки? Ну, з ними й зовсім нема проблем, чоловіків належить штрафувати, аж поки усвідомлять такі-сякі, у чому їхнє щастя, і коли Овну вже встигла припасти до душі протипоказана йому Діва, то це даремно: його переконують, що краще буде, коли він перегляне свої легковажні плани і терміново переключиться на Скорпіона.

Шановні наші підопічні! Вам забезпечений здоровий потяг у перші місяці, можливо, його стачить і на рік, що ж далі буде, вже несуттєво, бо далі мають з'явитись діти, а разом з ними й зовсім інші почуття — сімейні, розчинення в інтересах людей, які живуть поряд з тобою, тільки ж для цього необхідно знищити один шкідливий атавізм: відчуття власного "я". Знищити в ім'я суспільної моралі й дітей, які щасливі тільки за умов несхитно стабільної сім'ї, підкореної їхнім інтересам. Рано чи пізно ті діти стануть дорослими, і що тоді? Все має повторитись?

"О боже! — простогнав Максим. — Можливо, я моральний покруч, але ця перспектива ну просто нагонить на мене паніку. Я не бджола і не мураха, я неспроможний не бути особистістю..."

Але з ним таким не змиряться, це очевидно. Заблуклу душу належить повернути в лоно безликовості бодай з принципових міркувань.

"А може, й справді одружитися з Марією Онкою? А що? Цікава думка. Інститут мені цього не заборонить: наші поля не суперечать одне одному. Та й... мав я на увазі всі їхні заборони! Ото кумедія!"

Він дослухався до самого себе.

...Як же вони вдвох сміятимуться, коли він поділиться з Марією Онкою своїми планами, як навперейми сипатимуть жартами, а потім... а потім вона зведе свої, звичайно ж, блакитні очі й тихо скаже:

"Максиме, жінка з такими, як у тебе, біологічними полями повинна бути розкутою й не боятися поставити себе над усім. Повір, колись я й справді була такою, але тепер мені береться до дев'яности років, і, знаєш, у цьому віці жінка починає боятися того, чого раніше не боялася, — бути смішною. У цьому віці жінці лишається одне — її гідність... Вибач, я неспроможна пожертвувати нею навіть задля тебе. Знаєш, Максиме, я з тобою до шлюбу не піду. Я краще підшукаю тобі розумну й милу дівчину і все зроблю, аби тобі з нею жилося добре. Я таки ж дуже хочу, щоб ти був щасливий..."

"І я хочу, щоб ти була щасливою, Маріє Онко, та й як би я цього не хотів, коли ти — це ж, власне, я, а тому дозволь мені побути біля тебе. Я топтиму тобі камін, носитиму джерельну воду й готуватиму сніданки... ми ж бачимо далі, ніж інші люди, й знаємо, яке воно багатоліке, це кохання, та все одно добре зустріти його, хоч би в якому зі своїх виявів воно явилось. Це — доля обраних..."

"Облиш. Мені під дев'яносто".

"Звичайно, це невесело, але в цьому дещо є. Принаймні я знатиму, яким стану через півстоліття... Що таке наше тіло, зрештою? Це як одяг, він скоро зношується, та, на щастя, ми зовсім не те, що наше тіло".

"Але воно диктує свої закони, і дітися від цього нікуди. Ох, пізно! Іване-царенку, Іване-царенку, я надто довго чекала тебе, і жаб'яча шкірка навіки до мене приросла — її не знімуть ніякі чари".

"Ну що ж... Але під жаб'ячою шкіркою ти все одно моя царівна, і я не буду тебе соромитись, бо знаю, хто ти є".

Вона усміхається й хитає головою, її похила постать у кріслі-гойдалці поймається туманом...

"Маріє, ти на піввіку старша за мене, але ти не відаєш того, що знаю я: ніколи й ні з ким мені не буде щастя, навіть чекання й надії, в яких ти прожила своє життя, мені не суджено. А тому дозволь укрити твої ноги пледом і давай у парі посидимо в промінні призахідного сонця. Оце і все, що нам лишилося, й, можливо, я трохи пожалкую, що мені не стільки років, як тобі, й що ми з різних кінців життя вступаємо у мить, яку найбільше любимо. У мить, коли сідає сонце.

Ми — два погаслих вогнища

На неспокійнім світі.

Між нами сто доріг,

Між нами скло років.

І стукає в те скло

Тугий осінній вітер,

І розвіває попіл

Давно зотлілих днів.

Ми — два погаслих вогнища,

І в душах наших попіл.

Ми — два погаслих вогнища,

І в душах наших ніч.

З усмішкою скептичною
Стоїть над нами Спокій —
Простий до суперечності
Господар всіх сторіч.

Ми — два погаслих вогнища,
Когось шукаєм в світі,
Але завжди знаходимо
Лише самих себе.
Та згадкою про сонце,
Про полум'я зігріті,
Ми прагнемо злетіти
У небо голубе .

Побудь зі мною, Маріє Онко, стільки, скільки тобі судилося ще бути. Ти надто довго була самотньою..."

До будинку в лісовому квадраті М-713 Максим дістався надвечір. Оранжеве сяєво курилося в посадках молодої сосни, і, хоч ніде не було видно второваних доріжок, ледь уловимі ознаки свідчили про близькість людського житла: нещодавно зрізаний травнений боровик, слід маленької ніжки на прибитій нічним дощем кротовині, загублена намистина, що ніжно голубіла в траві. За стіною глиці, сріблястої від павутиння, пахло душнуватою вологістю; розсунувши важкі гілки, Максим побачив поросле лататтям озеро.

На його березі затиллям до води стояв двоповерховий котеджик: виткі жовті троянди, що, мабуть, росли в горщику на балконі, тягнулися до самого даху, чіпляючись за вкриту старезним мохом дранку. У дротяній клітці, схожій на маленький палац, виспівувала канарка.

Все роздивився Максим: і дерев'яні стіни кольору бірюзи на старовинній фресці, і тонку різьбу на двох віконницях, і (ну, це було зовсім несподівано!) маленьке господарство, любовно влаштоване під крилатою вербою, — барвистий ляльковий посуд, на дерев'яній таці — пиріжки з піску, які мали спожити чотири пластикові красуні, вбрані в невибагливий одяг, явно пошитий дитячими руками. Одну з них Максим узяв у руки, і його перейняло відчуття спогаду, невиразного, але гострого, як опік.

"Це ніби спогад про майбутнє, — подумав він. — Тільки невже воно й справді буде в мене таким? Хоч би и через півстоліття..."

Трійця гарненьких дівчат, сміючись, оточила Максима:

— От іще один жених до нас прибився! Вероніко, це твій? Зізнавайся.

Вероніка стояла неподалік з украй незалежним виглядом, і лише з того, як вона тріпала кінчик пухнастої коси, було видно, що кпини подруг її зачіпали. Максим не без цікавості зазирнув у вузькі, з припухлими повіками очі дівчини й спитав Марію Онку.

— Я Онка, — озвалася жінка, що вийшла з хлівця, несучи накрите полотнинкою відерце. — Ви любите козяче молоко? Справжнє. Ми всі тут п'ємо його тричі на день із

суницями, й ніякий лікар нікому не потрібний. Дітиська назбирали їх повний кошик, залишили нам і побігли. Цього разу їх вдалося випроводити без сліз...

Вона зняла білу панаму, труснувши пишним, коротко підстриженим волоссям, і відрекомендувала Максимові дівчат, швидко, ніби грала в лічильничку:

— Ось Гелена, вона вміє лікувати всіляку звірину й така добра, що навіть чорні лелеки від неї не ховаються. Це Юлія, наша поетеса, а ще має напрочуд легку руку — якщо кине в ґрунт зерно, то воно дасть чудовий урожай. Сусіди люблять, коли вона вертається додому їхніми городами, бо все тоді цвіте... А ця, маленька та делікатна, — Ольга, вона посадить авієтку хоч би й на квітку ромашки, такий з неї вправний пілот. Літає на ній до занедбаних містечок збирати старовинні вишивки.

— Завидні наречені, — мовив Максим, підіграючи дівочим жартам, але Марія Онка з викликом звела брови:

— Біологічні поля у всіх трьох дуже своєрідні: альфа-зубець у них надто високий, а гамма-2 надмір шпичастий. Не знаю вже, що б то означало, але, мабуть, щось дуже небезпечне для подружнього життя, бо з такою вадою інститут амурології індивідуальної рекомендації не видає. У жодної немає карти...

Дівчата розреготалися, ніби Марія Онка сказала щось дуже дотепне, і Максим запитав:

— А Вероніка?

— Я взагалі відмовилася пройти обстеження, — зневажливо озвалася та, прихилившись до стовбура берези. — І завжди відмовлятимусь, бо маю цю процедуру за принизливу для людської гідності. Нехай хоч би й щодня шлють мені виклики, чинитиму як знаю.

— У вас лишилася в кишені якась копійка? — повернувся до неї Максим.

— Що?

— Авжеж, вам легше... Ви жінка й маєте моральне право на пасивну позицію в питанні створення здорової й корисної для суспільства сім'ї. А мене вони геть обдерли штрафами!

Дівчата знову розреготалися, й найдзвінкіше — Марія Онка. Дивлячись на неї, Максим подумав: "їй вісімдесят п'ять років? А з вигляду ну трохи за п'ятдесят. Шкода... Яка міцна й надійна подруга життя могла б у мене бути! Й судилося ж мені так пізно народитись. Чи їй так рано".

Зграйка дівчаток років п'яти — шести в строкатих платтячках майнула за ліщиновими кущами, навшпиньки скрадаючись до лялькового господарства, і Марія Онка нажахано розкрила очі:

— Ви тут?! Ви хочете, щоб вас до мене більше не пустили? Ану, хутчій додому! Я дала слово вашим батькам... Ольго, підкинь їх авієткою.

Легенька машина майже нечутно знялася й одразу щезла, але дитячі голоси, здавалось, ще довго ширяли над просторою галявиною біля будинку; прислухавшись, Максим зрозумів, що то скрикували сойки.

Він непомітно відступив у гущавину й ліг на траву, з насолодою поринувши в її

м'ятну та лепехову прохолоду. Глибокий спокій перейняв його: нарешті він дістався місця, де йому давно належало бути, і це найкраще з того, що сталося в його житті. Тепер не доведеться ні сумніватися, ні розчаровуватись, ні опиратись чужим рішенням, ні приймати власні, одного треба — почуватися щасливим. Надійно й неусвідомлено, як у дитинстві.

З тиші пролунав голос Вероніки, яка кликала всіх до молока з суницями.

Увечері палили вогнище.

Палили на латочці піску при лісовій річечці, що огинала будинок з фасаду, ховаючись у заростях жовтих ірисів. Троє парубків, які принесли сухий хмиз, по черзі відрекомендувалися Максиму й заходилися виконувати якісь дрібні доручення Марії Онки. Упоравшись, підійшли до дівочого гурту, й незабаром склалися три пари; Вероніка так само трималась остронь, і Максимові нічого не лишилось, як запропонувати їй своє товариство. Перекинувшись з ним кількома словами, дівчина відвернулася і почала зосереджено підгрібати вугілля паликом — вогонь від того вигинався, немов великий, втішений ласкою звір. Байдужість Вероніки не засмутила Максима, він пішов шукати Марію Онку.

Знайшов її при самій воді, двоє псів, які вдень десь переховувались, тулилися до її ніг. Вони загарчали, та зразу ж заспокоїлись, коли Максим простягнув їм свою долоню. Навіть у темряві побачив, що Марія всміхнулася.

Навколо кущів, які ховали вогнище, коливався високий німб світла, відблиски іскрин падали на воду, й здавалося, що плывуть і плывуть дрібними на кам'янистих перекатах хвилями вогненні квіти, щезаючи за

поворотом.

— Хто ці діти, що так неохоче йдуть звідси? — спитав Максим. — Нині не заведено бавитися з чужими малюками... Ї хто ці молодята, котрі не мають індивідуальних карток? І чому ніхто не спитав у мене, хто я сам, чому прийшов сюди, і чому мені здається, що це й справді не має значення?

Маріїна усмішка знову зблиснула, немов нічний метелик, що потрапив у стовп світла.

— Коли б це мало значення, хіба ви того не відчували б? Коли б це мало значення, вас би тут просто не було, й ми давно б уже про вас забули, як забуваємо про всіх, хто нам чужий. Адже ми звикли розуміти один одного й без слів... А діти... Звичайні діти з найближчого містечка. У сім'ях їм незатишно, отож вони й шукають місць, де все не схоже нате, до чого їх при звичають. Звісно, батькам це страх не до вподоби, та мусять миритися... Дітям належить чутися щасливими, а в наш час цього нелегко досягти.

— Не розумію такого парадокса, Маріє, — сказав Максим. — Хіба не дитячим інтересам підпорядковане все наше суспільство? Вони найбільша цінність, мета і сенс життя дорослого... Цю істину нам повторюють на кожному кроці.

— Бо це вигідно тим силам, які прагнуть панувати в нашому суспільстві. То вони розводяться про зречення особистості як необхідну умову здійснення батьківської місії, як вияв високої моральності. Адже безликою людиною легше маніпулювати... Та

насамперед діти від цього й потерпають. Чому? За кожним з них — мільйоноліття духовного людського поступу, голос генетичної інформації, інстинкт пізнання, природний емоційний голод — і все це незамулене, не прибите, нав'язаними уявленнями про життєві цінності. Бути особистістю для дитини так само природно, як дихати чи стрибати, а чим усе це кінчається в сучасних сім'ях? Хлопчик мріє, а йому пояснюють, що це вада людей, у яких біополе має зайвий зубець на хвилі гамма. Дівчинка вигадує казки, а батьки тягнуть її до психіатра перевіряти адекватність реакції на життєві подразники. А далі що? У нашому суспільстві дитинство — це привілей, дорослість — самі обов'язки, й цю межу неможливо переступити, не вбивши власної душі. А мертва душа — упир, який прагне крові живих; серед таких упирів здебільшого й виростають діти. Як вони можуть почуватися щасливими, коли їх готують до майбутньої наруги над собою?

— Які у вас похмурі уявлення! Зате ж позаду в людини лишається стільки турботи, ніжності, подарунків, іграшок... Винесеного з дитинства запасу любові має стачити на все життя.

— Я не вірю, що вбиті душі здатні любити... Як може любити когось той, хто не сміє любити й поважати самого себе? Що він взагалі знає про любов? От іграшок діти й справді мають багато. Але хіба це щастя? Дитина має любити одну-єдину ляльку, одного-єдиного ведмедика чи машину, а їй дарують їх десятками. "Чим ти сьогодні порадував найдорожчу тобі істоту?" — на кожному кроці запитують рекламні оголошення. Ну що ж, і радують, приносять у дім нові й нові іграшки та ласощі, аби, боронь боже, хтось не звинуватив у байдужості до власної дитини. Готують собі алібі...

— А ті ляльки, що я побачив під вербою, мабуть, єдині?

— Не просто єдині, а врятовані. Зібрані із звалищ, куди їх повикидали батьки, аби позбутися "старого мотлоху". Пристойність вимагає, щоб лялька в дитини була найкращою, останньої моделі. Тим часом Полінка перепорпала всі ящики для сміття, доки знайшла свою Сабіну, батьки померли б від сорому чи переляку, дізнавшись про таке, а я зраділа. Моя маленька розумниця ще й любити вміє!

— І я так думаю, Маріє... Про молодят я й не питатиму, бо й сам здогадуюсь: це діти, що вирости біля вас.

— Так, вирости і знайшли одне одного, і в тому немає ні дива, ні щасливого випадку, бо люди із спорідненими душами завжди ходять одними й тими ж стежками. Я знаю, їхні діти не страждатимуть від духовного голоду, і їм не доведеться ховати у мене своїх врятованих ляльок.

— А вам не шкода? Хоч трошки... Це ж будуть не просто діти, а сини й дочки тих, кого ви любили...

— Чому я маю жалкувати за тими, хто й без мене буде щасливий? Врятованих ляльок у мене сховають інші, ті, з кого дорослі старанно робитимуть біологічний матеріал для продовження роду, але вони не піддаватимуться. Вони продовжуватимуть свій рід як люди, набуваючи духовного спадку.

— А як з біополями?

— Це просто несуттєво. Я певна, що років через п'ять вони в кожній парі стануть бездоганно гармонійними. Я певна, що разом вони будуть щасливими, а щастя...

Вона замовкла, й Максим, непомітно для себе перейшовши на "ти", нетерпляче спитав її:

— Що ти цим хочеш сказати, Маріє?

Але Марія підхопилася й, гукнувши: "О, здається Вероніччин друг з'явився, це вперше, і його належить привітати!" — щезла в темряві.

Пес, що тримав голову на її колінах, потягнувся до Максимових; зазирнувши в повні зоряних відблисків очі тварини, Максим подумав: "Мені чомусь здавалося, що я не люблю дітей, але це неправда. Я дуже люблю їх, бо тільки діти і є по-справжньому людьми. Я відчуваю, що мені не суджена самотність... Як добре! Варто було сюди приїхати, щоб це збагнути".

— А завтра у нас весілля! — оголосила Марія, повернувшись.

...Останньою вишла заміж Юлія, і того дня на душі в Максима було невесело.

Вони верталися додому вже вдвох маленькою машиною застарілої моделі, якою охоче користувались ті, хто жив і працював на природі. Марія вміло вела її, миттєво реагуючи на спалахи червоного табло "На дорозі — жива істота". Траплялися здебільшого дрібні жуки, та якось обминули й їжака; відчуття, що вони не полишають по собі ні смерті, ні страждань, було дуже приємним і якось особливо зближувало їх. Давня-давня мелодія звучала у вухах Максима, нескінченно повторювався той самий рядок: "Бо ти ще молода, бо я ще молодий, будуть нас судити".

"Ох, будуть, будуть, — тепер, коли навколо нас уже немає дівочого гурту, коли я вже не здаюся приятелем котроїсь із твоїх юних підопічних... Судитимуть нечисті в помислах, а таких серед людей ой як багато! Ти вже давно не молода, але тобі не простять, що ти живеш не як інші, що маєш не такий, як в інших у твоєму віці, вигляд, що сповідуєш якісь свої ідеали, що не коришся загальним настановам. Їм тільки дай привід... Та краще б ти була по-справжньому старою, Маріє Онко, коли вже ти не можеш мати стільки років, як я, тоді б я вільно втішався твоїм товариством як твій онук, і, може, нам би дали спокій. Нащо ти спинилася в часі на довгій дорозі свого життя?"

Вдома, уважно глянувши на нього, Марія ледь усміхнулась.

— Ти даси мені козячого молока? — спитав Максим. — Шкода, минулися суніці. Які вони тут смачні!

Він пив повільними ковтками, пильно дивлячись у Маріїні очі, і старався вкласти в той погляд усі свої докори цій владній жінці, котра повинна була його зрозуміти, але — не схотіла; вона відповідала на той його бурхливий монолог без слів невідпорною усмішкою, що ледь піднімала кінчики вуст, зате змушувала яскраво цвісти й світитися обличчя. "Їй понад вісімдесят років? Та ні ж бо, мені здається..."

Втім, що це важило, коли вона вирішила за них обох? Махнувши рукою, Максим низько вклонився, дякуючи за гостинність, і, не озираючись, пішов обсадженою

рожевими флоксами парадною доріжкою, що виводила на великий шлях. "Там можна зупинити якийсь транспорт, — подумав він. — Скоро все це відійде в минуле й стане схожим на сон. Красивий сон мого нездійсненого життя. Так, воно вже в мене й не здійсниться".

— Не туди! — гукнула Марія.

Вона стояла там, де він її залишив, і очима вказувала на вузьку стежку між барбарисом і калиною, кудю вони спускалися до річки палити вогнище. Мабуть, там чекала на нього Ольжина авіетка: Марія мала з комфортом відправити останнього гостя зі свого лісового обійстя. "Яка люб'язність! — подумав Максим. — І байдужість. Як легко вона міняє одних людей на інших".

Але коло берега гойдався старенький весельний човен, на його дні був простелений похідний надувний матрац, лежали дві вишиті подушки-думочки та пухнастий плед. Іншим разом Максима не на жарт насмішило б це поєднання претензії на старомодний затишок з не менш старомодним плавальним засобом, але тепер йому було все байдуже, хотілося одного: вкластися на дно цієї імпровізованої колиски і, віддавшись річковій течії, задрімати. Він так і вчинив, підмостивши під голову ті цятковані фіалками думочки та загорнувшись у теплий, пропахлий сіном плед.

І він таки дуже міцно спав, бо всіяне зорями небо якось враз вибухнуло над ним, засліпивши очі; лежав приголомшений тим блиском, аж поки згадав, чому він тут. Човен захряс на міліні; під дном вовтузились, немов звірятка в пастці, джерельця, й ледь дзументіла в прибережних очеретах вода, напружуючись, мов линва. І все навколо було напруженим, перейнятим чеканням якогось таїнства — навіть відсвіти падучих зірок, що змигували попереду, здавалися відлунням його поспішливих кроків. На берегах замовкли коники, в кущах не озивалася жодна пташина.

Враз Максим відчув себе стрілою, покладеною разом із човном на тятиву часу, що аж дзвеніла від напруження, й поквапився заплющити очі, аби набратися сил перед незбагненим, що — відчував! — стрімко наближалось до нього. Йому здалося, наче заплющився лише на мить...

Щось гаряче торкнулося його щоки, і він схопився, гірко жалкуючи, що знову незчувся, як заснув й прогавив серпневу ніч під зорями — останній дарунок Марії Онки, можливо, найпрекрасніший з усіх.

Сходило сонце, й перед Максимом розпростерлося озеро, оточене старими вербами, кущами барбарису й сосняком. Великий, блакитний, у срібних цяточках м'яч дрейфував біля одного берега, а на другому затиллям до води стояв двоповерховий котеджик: кілька жовтих троянд тріпотіли біля самого даху, мов полум'я свічок, що їх ось-ось мав згасити необережний порив вітру. В дротяній клітці, схожій на маленький палац, додивлялася свої пташині сні канарка.

Все роздивився Максим: і дерев'яні стіни кольору бірюзи на старовинній фресці, і тонку різьбу на двох віконницях...

Тримавши на плечі миску, повну випраної білизни, з-за рогу будинку вийшла жінка. Вона мала по-сільському міцну й водночас струнку статуру й ступала босими

ногами по мокрому піску з грацією меткого звіра, що заощаджує кожен рух. Її відкриті руки золотіли в ранкових променях.

Радісне полегшення перейняло Максима: нарешті він дістався місця, де йому давно належало бути, й тепер треба одного — вірити й почуватися щасливим. Надійно й неусвідомлено, як у дитинстві.

Як був, у одязі, він стрибнув з корми свого вистеленого пледом човника й поплив до берега.

— Це ти? — спитав, знімаючи з обличчя водяну кропивку. — Це справді ти? Я ж все одно дізнаюсь, коли не ти, то ніяке золотаве волосся чи свіжа шкіра тобі не допоможуть. Та я вже бачу, що це таки ж ти.

Вони жили довго й померли в один день. На тридцять років пережили працівника Інституту соціальної амурології та науково обґрунтованих шлюбів, котрий пропагував свою теорію суперефектів дзеркально-ідентичних біополів, створивши наукове підґрунтя давнього міфу про андрогінів, що не старіли й були сильними, як боги. Втім, перед своєю смертю він твердо став на офіційну позицію в питанні добору оптимальних подружніх пар і, як найбільший авторитет у цій галузі, скрізь запевняв, що випадок з Максимом Гичком — звичайна містифікація, що не має ніякого стосунку до науки: жінка, з якою він побрався, просто була онучкою Марії Онки, котра жила в будинку над озером у лісовому квадраті М-713, за п'ять кілометрів від своєї химерної бабусі.

Найважче доводити очевидне, й тому серйозні опоненти цьому науковцеві не траплялись. Та й яка, власне, була потреба з ним сперечатися?